אגרות הראי"ה - כרך א' - אגרת מב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ד' כסלו תרס"ז - יפו
נמען: החוקר ר' שלמה בובר

הרב קוק מודה על ספר "האורה" לרש"י שקיבל ממנו, ומוסיף כמה הערות: על פירוש הביטוי "מצטמק ויפה לו" (שהכוונה לאדם ולא לתבשיל), על דין גף העוף, ועל "עשרה מילי דחסידותא" של רב. בין השאר הרב קוק מסביר שדבר דרבנן שעוד לא פשט בכל ישראל נחשב מידת חסידות ולא איסור.

עיקרי הדברים

- עיון בדברי ראשונים ובגרסאות.
- הלכות שבת, טריפות ומידות חסידות.

נוסח האגרת עם ביאור

בגרסה זו משולב ביאור בתוך נוסח האגרת. הביאור מופיע כך: [בסוגריים מרובעים, באות קטנה ועל רקע תכלת] *והוא אינו חלק מלשון האגרת.*

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ד' כסלו תרס"ז[4]. [1906]

הררי קודש ישאו ברכת שלו'[5] לכבוד הרב החכם הגדול, גאון המבקרים והמעירים, [חוקר כתבי היד והמהדיר; בובר ההדיר עשרות מדרשים וחיבורי ראשונים] מופיע אורה על חמדות גנוזות, מוהר"ר[6] שלמה בובר [שלמה בובר, חוקר ומהדיר מדרשים מלבוב] שליט"א[7].

אחדשה"ט[8] באה"ר[9].

ספר האורה, ["ספר האורה" מבית מדרשו של רש"י, שבובר ההדיר] די שדר לי מר, ["ספר האורה" מבית מדרשו של רש"י, שבובר ההדיר על פי כתבי יד והוציא לאור בלבוב בשנת תרס"ה. "די שדר לי מר" – ששלח לי אדוני] האיר את רוחי זה כמה, מאז בא לידי, ואין בפי די תודה להשיב למר כפעלו, על אות כבודו ואהבתו לכבדני במנה יפה מתנה כבודה וחמודה זאת. ומה נשתוממתי לראות את גודל שקידת אדוני, להפיץ אורו על דברי רבותינו הקדמונים, ברוך המקום שמסר עולמו לשומרים נוטרי כרם ד', מעזקיו ומסקליו. [על פי ישעיהו ה, ב: "ויעזקהו ויסקלהו" – שומרי הכרם, המעדרים אותו ומסירים את אבניו] ואני תפלה יחזק ויאמץ הבוחר בחכמים ובמשנתם, ב"ה, את חילו לאורייתא, וימים רבים, דשנים ורעננים, על ימיו יוסיף, ברב און ועצמה, להוסיף לתת לנו פרי קודש הלולים [ויקרא יט, כד] תנובת רבותינו, שדבריהם הנם לנו למאורות, עדי יבוא לציון

---

1 ב"ה - ברוך השם
2 עה"ק - עיר הקודש
3 ת"ו - תבנה ותכונן
4 תרס"ז - השנה תרס"ז (1906/1907)
5 שלו' - שלום
6 מוהר"ר - מורנו הרב רבי
7 שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8 אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
9 באה"ר - באהבה רבה

גואל, ואור חדש יזרח על עם ד' אלה המצפים לאורה וישועה, יראו עינינו וישמח לבנו במהרה בימינו אמן.

אחרתי מהשיב לכבוד הדרתו, מרובי טרדותי שהנני מוקף מהם מאד מאד, ולא עלתה בידי אפילו לעיין כראוי בדבריו האהובים.

עתה כרגע פתחתי את הספר, וראיתי בענין הטמנה סי'[10] נ"א [ספר האורה, חלק א, סימן נא, בהלכות הטמנה בשבת] פי'[11] יפה על לשון חכמים "מצטמק ויפה לו", [תבשיל שהצטמקותו על האש משביחה אותו, שבו דנה הגמרא בשבת לז–לח] שהכונה היא שהאדם שמח ויפה לו בזה, וכן "רע לו" כשהוא מתעצב בזה, ולא קאי על התבשיל כרגילות העולם לחשוב. והי'[12] נכון בזה מאד מה שאמרו בגמ'[13] ר"פ כירה [שבת לו-לז] להגביל בזה כללים, דאם קאי על התבשיל יש לטעום ולהבחין כל פרט, אבל אם קאי על האדם שייך לומר דאזלינן בתר רובא דעלמא, ואם אחד יפה לו במה שרוב בנ"א[14] רע להם אמרינן בטלה דעתיה, ["בטלה דעתו אצל כל אדם" – כלל תלמודי (למשל ברכות לה; שבת צב)] כדאמרינן בכמה דוכתי, ומשו"ה[15] אמרי' שם דל"ז ב', [שבת לז: "קבעו לאורחים – מצטמק ורע לו"] דאם קבעו לאורחים הוי מצטמק ורע, אע"ג[16] דעצם התבשיל נעשה בזה יפה ומוטעם, אבל האדם הוא מצטער מפני העדר כבוד האורחים, כמו שפירש"י[17], וכו"ע[18] אם היו להם אורחים הוי בכה"ג[19] רע להם, ול"א בטלה דעתו אצל כ"א בכה"ג, כתוס'[20] דצ"ב בי' ד"ה[21] ואת"ל[22], [תוספות שבת צב, ד"ה ואת"ל] ועי' די קמ"ד ב'. [שבת קמד] אבל הנני מצטער על יופי הפירוש, שצריך יהי'[23] על פיו להגיה בלשון הגמ'[24] בד' ל"ח א', [שבת לח: "ביצים מצומקות"] "דביצים מצומקות מצטמקות ויפה להן נינהו", ולפי פירוש רבינו הי'[25] ראוי לגרוס גם כאן "ויפה לו", דאגברא קאי. ובירושלמי אי' הוספת תיבת "תבשיל" [ירושלמי שבת פרק ג] במצטמק, אולי להורות דקאי על התבשיל.

בסי'[26] ק"ד בסופו, "גף העוף פרק שלישי דלהדי הגוף אסור", [ספר האורה, סימן קד, בדין כנף העוף שנשברה (טריפות)] נראה שאוסר בכל פרק שלישי, ובתשו' הרא"ש[27] כלל כ'[28] סי' ט"ז, [שאלות

---

10 סי' - סימן
11 פי' - פירוש
12 והי' - והיה
13 בגמ' - בגמרא
14 בנ"א - בני אדם
15 ומשו"ה - ומשום הכי
16 אע"ג - אף על גב
17 שפירש"י - שפירש רש"י
18 וכו"ע - וכולי עלמא (הכל מסכימים)
19 בכה"ג - בכהאי גוונא
20 כתוס' - כתוספות
21 ד"ה - דיבור המתחיל
22 ואת"ל - ואם תמצא לומר
23 יהי' - יהיה
24 הגמ' - הגמרא
25 הי' - היה
26 בסי' - בסימן
27 הרא"ש - רבנו אשר
28 כ' - כבוד

ותשובות הרא"ש, כלל כ, סימן טז] בשם הרשב"א[29] ע"ש[30] רש"י[31] דאוסר רק אם נשבר סמוך לגוף. ולפ"ז[32] צריך להעיר, שהפירוש הוא כך: פרק שלישי אסור, ובאיזה מקום דוקא דלהדי הגוף, ולא קאי על כל פרק שלישי, כי"א[33] מסמן הוא את מקומו באיזה מקום דפ"ש[34] יהי' אסור. וצ"ע[35] בסי' קכ"א בדין גף, ונראה שהלשון צריך תיקון קצת.

בסי' א' בעשרה מילי דחסידותא דעביד רב. [ספר האורה, סימן א, המביא את דברי הגמרא בשבת קיח על מידות החסידות של רב] ילה"ע[36] מכאן ע"ד[37] הרמב"ם[38] ה' דעות פ"ב ה"ד, [רמב"ם, הלכות דעות פרק ב הלכה ד] "אמרו עליו על רב תלמיד רה"ק[39] שלא שח שיחה בטלה כל ימיו", והי' ראוי להחשב מכלל מילי דחסידותא. ואולי משום דאמרי' יומא די"ט בי [יומא יט: "השח שיחה בטלה עובר בעשה"] השח ש"ח עובר בעשה ובלאו, א"כ[40] ל"ה מילי דחסידותא. והא דחשיב לי' הרמב"ם לרבותא, היינו משום דאין הבריות נזהרים בזה. אבל במאירי כתב [בית הבחירה למאירי, יומא יט] דרך צחות אמרו השח ש"ח כו'[41], נראה דס"ל[42] דהוי מד"ח[43] וקרא אסמכתא בעלמא. ובסק"ז[44] העיר מר דקומה זקופה [ספר האורה, סימן א, סעיף קטן ז; בעניין ההליכה בקומה זקופה ד' אמות, שהגמרא (ברכות מג; קידושין לא) אוסרת] ד"א ל"ה מילי דחסידותא, כי"א אסרו מדינא. מ"מ[45] לא נפלאת היא כ"כ[46] למיחשבה, אם אין העולם נזהרים. וכה"ג[47] חשיב בפ' כל כתבי, [שבת קיח, במאמרי האמוראים "תיתי לי" על קיום מצוות בהידור] שמביא כת"ר[48], כמה דברים שהם מדינא בתור "תיתי לי", כמו ג"ס[49] בשבת [שלוש סעודות בשבת] דהוי חיובא אכו"ע[50], וציצית ותפילין, וי"ל[51] דהכל מטעם הנ"ל[52], ועי' תוס'[53] חולין ל"ז ד"ה שלא הרהרתי.

---

29 הרשב"א - רבי שלמה בן אדרת
30 ע"ש - עיין שם
31 רש"י - רבי שלמה יצחקי
32 ולפ"ז - ולפי זה
33 כי"א - כי אם
34 דפ"ש - דפרק שלישי
35 וצ"ע - וצריך עיון
36 ילה"ע - יש להעיר
37 ע"ד - על דבר
38 הרמב"ם - רבי משה בן מימון
39 רה"ק - רוח הקודש
40 א"כ - אם כן
41 כו' - וכולי (וכן הלאה)
42 דס"ל - דסבירא ליה
43 מד"ח - מדברי חכמים
44 ובסק"ז - ובסעיף קטן ז
45 מ"מ - מכל מקום
46 כ"כ - כל כך
47 וכה"ג - וכהאי גוונא
48 כת"ר - כבוד תורתו
49 ג"ס - ג' סעודות (שלוש סעודות)
50 אכו"ע - אליבא דכולי עלמא
51 וי"ל - ויש לומר
52 הנ"ל - הנזכר לעיל
53 תוס' - תוספות

[תוספות חולין לז, ד"ה שלא הרהרתי] ובכלל י"ל[54], דמידי דרבנן כ"ז[55] שלא היו נהוגים ברוב ישראל, וליכא "הגוי כולו", ל"ח עדיין איסור גמור, ומה"ט[56] התירו שמן שבדקו שלא פשט איסורו ברוב ישראל, וכע"ז[57] ל"ו א, [עבודה זרה לו: רבי יהודה נשיאה ובית דינו התירו שמן של גויים, מפני שלא פשט איסורו ברוב ישראל] ועי' ר"מ[58] ה' ממרים פ"ב ה"ו[59], וכ"מ[60] שם, [רמב"ם, הלכות ממרים פרק ב הלכה ו, וכסף משנה שם] וה"ז[61] בסוף ד' הכ"מ[62], ובלח"מ[63] שם, [לחם משנה על הרמב"ם שם] דכ"ז שלא פשטה ברוב ישראל אין צריך היתר, א"כ א"ש[64] דכל הדברים שחשיב בימיהם עוד לא נתפשטו בכ"י, והיו מילי דחסידותא, אע"פ[65] שאח"כ[66] כשנתפשטו הויין איסורי דרבנן מדינא.

חפצתי להעיר יותר בדברי רבינו ובד' כי הדרתו החביבים, אבל הפסיקוני טרדות ומנעוני מחפצי.

והנני בזה יוצא דרך בית כניסתי [כפי שנכנסתי כך אני יוצא – בדברי תודה וברכה] בתודה וברכה, לאחזוקי טיבותא למר [להחזיק טובה לאדוני] על כל הטוב אשר עשה ויעשה לבית ישראל, בעוררו ראשונים, היקרים מפז ומפנינים. והי' זה שלו' וברכה, כנפשו היקרה, ונפש דורש"ת[67] בברכה מאדמת הקדש, מכבדו ומוקירו כרום ערכו,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

עבד לעם קדוש על אדמת הקדש פה עה"ק יפו והמושבות תובב"ו"א.

נוסח האגרות וההערות: אגרות הראי"ה, כרכים א׳-ד׳

---

54 י"ל - יש לומר
55 כ"ז - כל זה
56 ומה"ט - ומהאי טעמא (ומטעם זה)
57 וכע"ז - וכעין זה
58 ר"מ - ראש מתיבתא
59 ה"ו - הלכה ו' (בציון מקור); אחרי שם מקום או אדם: השם ישמרהו
60 וכ"מ - וכן משמע; לפני "ש...": וכל מקום / וכל מה
61 וה"ז - והרי זה
62 הכ"מ - הכסף משנה
63 ובלח"מ - ובלחם משנה
64 א"ש - אתי שפיר (מיושב היטב)
65 אע"פ - אף על פי
66 שאח"כ - שאחר כך
67 דורש"ת - דורש שלומו ותורתו